2019-2025 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՉԱՓԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՈՐՈՇՈՒՄ

N - Ն

2019-2025 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՉԱՓԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հիմք ընդունելով Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2019 թվականի մայիսի 16-ի «**Հայաստանի հանրապետության կառավարության 2019-2023 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին**» N 650-Լ որոշման N 1 հավելվածի 251-րդ կետի 251.1-րդ ենթակետը՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը **որոշում է.**

1. Հավանություն տալ 2019-2025 թվականների Հայաստանի Հանրապետության չափագիտության ազգային ենթակառուցվածքի արդիականացման ռազմավարությանը՝ համաձայն Հավելվածի:
2. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակմանը հաջորդող օրվանից:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ
ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆՅԱՆ

Հավելված

ՀՀ կառավարության 2019 թվականի

_____ ____ №____-Ն որոշման

2019-2025 թվականների Հայաստանի Հանրապետության Չափագիտության ազգային ենթակառուցվածքի արդիականացման ռազմավարություն

i. Հապավումներ

BIPM/ԿՉՄԲ Կշիռների և չափերի միջազգային բյուրո

CGPM/ԿՉԳՀ Չափի և կշռի գլխավոր համաժողով ընդհանուր կոմիտե

CIPM/ԿՉՄԿ Կշիռների և չափերի միջազգային կոմիտե

CJSC/ՓԲԸ Փակ բաժնետիրական ընկերություն

COOMET/ԿՕՕՄԵՏ Եվրասիական ազգային չափագիտական կառույցների համագործակցություն տարածաշրջանային կազմակերպություն (BIPM-JSRB)

ETSI /ՀԵՍԻ Հեռահաղորդակցության եվրոպական ստանդարտների ինստիտուտ

EU/ԵՄ Եվրոպական Միություն

IAEA /ԱԷՄԳ Ատոմային էներգիայի միջազգային գործակալություն

IEC/ԷՄՀ Էլեկտրատեխնիկական միջազգային հանձնաժողով

ISO/ԻՍՕ Ստանդարտների միջազգային կազմակերպություն

JSRB/ՏՉԿԸԿ Տարածաշրջանային չափագիտության կազմակերպությունների

ընդհանուր կոմիտե և ԿՉՄԲ

JSC/ԲԸ Բաժնետիրական ընկերություն

KCDB/ՀՀՏԲ Համեմատության հիմնական տվյալների բազա(BIPM)

ՉԱԻ Չափագիտության ազգային ինստիտուտ

OIML/ՕՉՄԿ Օրենսդրական չափագիտության միջազգային կազմակերպություն

ՈԵ	Որակի ենթակառուցվածք
ՈԿՀ	Որակի կառավարման համակարգ
ISU/ՄՄՀ	Միավորների միջազգային համակարգ
TBT/ԱՏԽ	Առևտրի տեխնիկական խոչընդոտներ
WTO/ԱՀԿ	Առևտրի համաշխարհային կազմակերպություն
ԱՊՀ	Անկախ Պետությունների Համագործակցություն
ԵԱՏՄ	**Եվրասիական տնտեսական միություն**
ՌՀՏ	Ռազմական և հատուկ տեխնիկա
ՀՆԱ	Համախառն ներքին արդյունք
ՈԱԵ	Որակի ազգային ենթակառուցվածք
ՏՏ	Տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ
CEPA/ ՀԸԳՀ	Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր
ILAC	Լաբորատորիաների հավատարմագրման միջազգային կազմակերպություն
CMC	Չափումների և տրամաչափարկման կարողություններ
MRA	Փոխադարձ ճանաչման համաձայնագիր

II. Ներածություն

Սույն ռազմավարությունը մշակվել է ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարության Որակի ենթակառուցվածքների զարգացման վարչության, «Չափագիտության ազգային ինստիտուտ» ՓԲ ընկերության նախաձեռնությամբ: Ռազմավարության մշակման ժամանակ օգտագործվել են նաև Գերմանիայի չափագիտության ազգային ինստիտուտի (PTB) կողմից նախկինում կատարված հետազոտական աշխատանքների արդյունքները, որոնք թարգմանվել են հայերեն՝ Հայաստանում ԵՄ խորհրդատվական խմբի կողմից:

Չափագիտության ազգային ենթակառուցվածքի արդիականացման ռազմավարությունը միջազգային առաջավոր փորձի ուսումնասիրության և

երկարամյա դիտարկումների արդյունքում մշակված պլանավորման փաստաթուղթ է, որը պարունակում է երկարաժամկետ և կարճաժամկետ առաջնահերթությունների, նպատակների և խնդիրների լուծման ուղենիշներ ՀՀ չափումների միասնականության ապահովման համակարգի զարգացման համար:

Չափագիտությունը գիտություն է, որը նպաստում է երկրի տնտեսական զարգացմանը, որի գերնպատակն է ապահովել երկրի չափումների միասնականությունը՝ հաշվի առնելով առաջատար երկրների փորձը և լավագույն ավանդույթները: Ժամանակակից չափագիտությունը ձևավորվել է «Չափի կոնվենցիայի» շրջանակներում (1875թ.) որը հիմք է հանդիսանում չափման միավորների միջազգայնորեն ընդունված համակարգի համար, որը հայտնի է որպես «Միավորների միջազգային համակարգ (SI/ՄՄՀ)»:

Ֆիզիկական մեծությունների չափումների պատմությունը մեկնարկել է հազարամյակներ առաջ և ուղղված է հեշտացնելու տնտեսական գործարքները և կիրառելու տեսական գիտելիքները գործնականում: Ժամանակակից գիտության զարգացման հետ չափումների ճշտությունը դարձել է անհամեմատ ավելի մեծ և կիրառման ոլորտներն էլ շատ արագ աճել են: Ողջ աշխարհում գոյություն ունեն ֆիզիկական մեծությունների միավորների բազմաթիվ սահմանումներ: Ժամանակի ընթացքում առաջացել է էտալոնների ներդաշնակեցման անհրաժեշտություն, իսկ արդյունաբերության զարգացումն արագացրել է համաշխարհային տնտեսության փոփոխման գործընթացը:

1799թ. Ֆրանսիան առաջին երկիրն էր, որն ընդունեց մետրի և կիլոգրամի չափման համակարգի սկզբունքը: Տասնիններորդ դարի կեսին համաշխարհային դեցիմալ չափման համակարգի անհրաժեշտությունը դարձավ ակնհայտ, մասնավորապես առաջին համաշխարհային արդյունաբերական ցուցահանդեսների համար: «Չափի կոնվենցիան» 1875թ. ընդունելուց հետո տասնյոթ երկրներ ձևավորեցին ինստիտուցիոնալ շրջանակ՝ համակարգելու միջազգային չափագիտությունը և չափման համակարգը: Կոնվենցիայի անդամ երկրները որոշեցին ստեղծել և ֆինանսավորել գիտական ինստիտուտ՝ «Կշիռների և չափերի միջազգային բյուրո» (ԿՉՄԲ/ BIPM), որը տեղակայված է Ֆրանսիայի Սևր քաղաքում: Այս համատեքստում միջազգային հանրությունը զարգացրեց չափման համակարգը՝ ստեղծելով համակողմանի և զարգացող չափումների համակարգ, որն անվանվեց «Միավորների միջազգային համակարգ (SI/ՄՄՀ)»: 1971թ. ի վեր այն սահմանում է 7 հիմնական ՄՀ միավորներ, որոնք տրվում են ֆունդամենտալ հաստատուններով (մնացած բոլոր կիրառվող միավորները ներկայացվում են Աղյուսակ N 1-ում սահմանված հիմնական միավորներով)՝ կից ներկայացված Աղյուսակ N 1-ում.

Աղյուսակ N 1

Միավոր	**Սիմվոլ**	**Չափման միավոր**	**2019 - պաշտոնական բնութագիր**
Վայրկյան	վ	Ժամանակ	Վայրկյանը ժամանակի SI միավորն է: Վայրկյան ցեզիում-133 ատոմի հիմնական վիճակի 2 գերն

			միջև անցմանը համապատասխանող ճառագ պարբերության տևողությանը:
Մետր	մ	երկարություն	Մետրը երկարության SI միավորն է :Մետրը վա ճանապարհի երկարությունն է 1/299 792 458 վ ժամանակահատվածում (c Լույսի արագությու
Կիլոգրամ	կգ	Զանգված	Կիլոգրամը զանգվածի SI միավորն է: Այն սահմ հաստատունի միջոցով, որը հավասար է h = 6, 15·10−34 կգ·մ2·վ−1; դա մասնիկի մինիմալ էնե կարելի է չափել: Եթե ունենք սահմանած վայրկ Պլանկի h –ի արժեքը, ապա կարող ենք հաշվել
Ամպեր	Ա	հոսանք	Ամպերը էլ. հոսանքի SI միավորն է : Այն կապվա տարրական լիցքի հետ որը հավասար է e = 1 634·10−19 Ա·վ:
Կելվին	Կ	ջերմաստիճան	Կելվինը ջերմաստիճանի SI միավորն է: Այն կա հաստատունի հետ: K=1.380649×10−23 Ջ/Կ.
Մոլ	մոլ	նյութի քանակը	Մոլը նյութի քանակության SI միավորն է: Այն կ թվի հետ: 1մոլը = 6.022 140 76 × 10^{23} էլեմենտ N_A =6.022 140 76 × 10^{23} .
կանդելա	կդ	լույսի ուժ	Կանդելան լույսի ուժի SI միավորն է: Կանդելայ կապված է 540 × 1012 hg հաճախությամբ մոն ճառագայթման լուսային էֆեկտիվության 683 հաստատուն:

III. ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներկայացվող ռազմավարության նպատակն է ուղղորդել միջազգայնորեն ճանաչված, պահանջարկի վրա հիմնված և ՀՀ ազգային չափագիտության համակարգի կայուն արդյունավետ զարգացման գործընթացը:

Ռազմավարության առկայությունը վկայում է վերջինիս իրականացման համար պատասխանատու պետական մամինների հանձնառության մասին:

Ռազմավարությունն ուղղված է Հայաստանի հասարակության հանրային իրազեկմանը Հայաստանի ընդհանուր զարգացման համար չափագիտության կարևոր դերի մասին: Այն հնարավորություն կստեղծի նաև ներգրավել Հայաստանի միջազգային գործընկերների աջակցությունը:

Ռազմավարությունը սահմանում է նպատակները, գործողությունները, անհրաժեշտ միջոցները և պատասխանատվությունները: Այն հիմնված է ներկա պահանջարկի վերլուծության և Հայաստանում չափագիտության իրավիճակի գնահատման վրա:

Ռազմավարությունը համահունչ է Հայաստանի Հանրապետության որակի ենթակառուցվածքի բարեփոխման ռազմավարությամբ սահմանված ազգային գերակայություններին և ներկա պահին կառավարության կողմից հայտարարված գերակա ոլորտներին:

ՀՀ-ում որակի ենթակառուցվածքների համակարգը անհրաժեշտ է

արդիականացնել, մասնավորապես՝ միջազգային ստանդարտներին համապատասխան արդյունաբերական չափագիտական կարողությունների զարգացմամբ: Արդյունաբերական չափագիտության կենտրոնի կազմում նախատեսվում է ստեղծել տրամաչափարկման լաբորատորիաներ, որոնք ընդգրկում են հիմնական չափագիտական ուղղությունները:

IV. ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ

1. Հիմնավորումներ

Ստորև ներկայացվում է աշխարհի մի շարք երկրների մասնագիտացված կազմակերպությունների և գիտնականների կողմից կատարված հետազոտությունների և վերլուծությունների մասին, որոնք փաստում են զարգացած չափագիտություն ունենալու անհրաժեշտության մասին:

Ըստ արտադրական գործընթացում չափագիտության դերի վերաբերյալ որոշ գիտնականների տպագրված աշխատությունների համաձայն, չափագիտության ոլորտում ծրագրերի իրականացման նպատակով ներդրվող գումարը կհանգեցնի դրա եռապատիկի չափով տնտեսական եկամտի, որը կստացվի 10 տարիների ընթացքում:

Այլ հետազոտական աշխատանքներից և հաշվարկից երևում է, որ եթե չափագիտության մեջ ֆինանսավորումն ավելանա նախատեսված գումարի 10%-ի չափով, ապա տվյալ ժամանակահատվածում ՀՆԱ-ի աճը կկազմի 1.5%՝ նորարարական արտադրանքի վաճառքի արդյունքում:

Վերջին տարիներին շատ զարգացած երկրների կառավարությունները թուլացրեցին չափագիտական համակարգի պետական կառավարումը, ենթադրելով որ շուկան կարող է ինքը լուծել այս ոլորտում առաջացած խնդիրները:

Սակայն Համաշխարհային Բանկն իր հերթական զեկույցներից մեկում նշել է, որ «պետական համակարգը արդյունավետ է, եթե այն ունի կենսական կարևոր կանոններ, ստանդարտներ և ինստիտուտներ, որոնք նպաստում են շուկայական հարաբերություններին: Հիմնականում սա վերաբերվում է պետու